Broj 41. Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta). U Trstu, dne 18. oktobra 1923. Pojedini broj 20 cent. God. I.

„Istarska Riječ"
izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša ilustrarni prilog „Mali Istranin". Pretplata za Italiju iznaša 50 lira na godinu, a za inozemstvo 200 lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za poučtu, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

Oglasi stoje 4 lira
za svaki centimetar visine u širini jednog stupca. Za višekratno uvrštenje daje se zaštita prema po godbi. Pisma se i uručuje u Trstu. Dopisi se šalju uredništvu, a novac upravi. Neiskaštana se pisma ne primaju, a rukopisi se ne vraćaju ni u kojem slučaju.

Najveći u nebo vapijući grijeh

Prevrena se slazeno s naseva drugiovi Italijani, koja je ovih dana krepnuo slovima napisala, da je to, što se u ovo posljednje doba čini s našim školama, najveće nasilje, što se do sada izvršilo na malo trpnom tijelu naroda nasega nesanu u Istri nego i u Goričkoj i Notranjskoj.

To je u istini najveći i najgrublji u nebo vapijući grijeh. To je prosto silovanje naših duša, to je opako ga cupe nesavjesno naseg najvećeg nacionalnog osjećaja, već i bezobzirno, upravo nečovječno gušenje naseg čovječanskog prava. Onog prava, o kojem je nedavno govorio u Padovi jedan od vidijenih italijanskih ministara, onorevole Federzeni.

Ali on, nepopravljivi patriotard, traži to ljudsko pravo samo za italijanske manjine na obalama Jadranskoga i Sredozemnoga mora, dok nama Slavenima u anektiranim krajevima on to pravo niječe, ne da nam ga. Ne da nam ga ni Mussolini, ne da nam ga današnja fašistička vlada, ona ista vlada, koja je i nedavno izjavila, da će poštovati sve obveze, što su ih na sebe primile predjašnje vlade. Giolittijeva se je vlada u sjednici italijanskoga Parlamenta obvezala, da će poštovati i naša nacionalna i kulturna prava. A mi vidimo i na svojoj koži osjećamo, kako se ovdje drže najsvečanija, u ime italijanskoga naroda zadana obećanja.

Prvi oktobra 1923. godine za nas, anektirane Jugoslavene, bio je dan neiskazano crn. Ali svijetao nije bio ni za Italijane. Toga dana se je na najbrutalniji način pogazilo jedno svečano obećanje zadano dne 28. novembra 1920 u Montecitoriju u srcu vječnoga grada Rima. Dne 1. oktobra o. g. bacilo se na cestu sijaset naših vrijednih, inteligentnih učitelja. Bacilo ih se na cestu s njihovim obiteljima i s nedužnom, najdražjem djecom; bacilo ih se na cestu, kaošto se nigdje na svijetu ne baciju prosti službenici, pa ni oni najnižih kategorija. Toga su se dana maloj dječici zatvorila vrata, iza kojih im se do tada u materinjem jeziku dijelio krasne znanja.

Sve se to izvršilo dne 1. oktobra.

To nije bio nikakav junački čin.

Italijani su viteški narod; oni će nam sami posvjedočiti i potvrditi, da to nije bio nikakav junački čin. To je bilo nešto, što vrijedja nesamo onoga, protiv koga je naperено, već seže u dušu i u mozak svega čovječanstva, svih onih ljudi i naroda, koji još vjeruju u Pravdu i u pravo čovjeka.

Ono, što su italijanske vlasti učinile s našim školama i s našim učiteljima danom prvoga oktobra ove godine — to se ne zaboravlja. To ostaje i ostat će i širit će se i pročut će se nesamo medju nama, nego i posvuda, gdje ima ljudi, koji drže do ljudskoga dostojanstva.

Ovo mi ne ćemo perijeti u grob, a ni naš patnički narod ne će preći preko ovoga, kaošto ne prelazi ni preko drugih nepravda. Ako šuti, to nije znak, da zaboravlja...

Naš narod pamti.

Pamtit će to naš narod, no od svoga ljudskoga prava ne će odstupiti ni pedalj. Čuvat će on svoju djecu, svoju krv, svoju uzdanicu. Kako? To je stvar njegova svetog ognjišta. To je stvar njegove duše, koja je jošt u njemu neraknuta i ostat će netaknuta.

Narod će sebi pomoći sâm.

A pomoći će mu i Bog!

Riječi bez fakta

Kad su g. 1918. kr. italijanske čete zaposjele naše krajeve vlada je izdala manifest, u kojem izmedju ostalog čitamo i ove zanimive riječi:

Slaveni! Danas vladaju novi zakoni pravednosti i slobode. Austrije, koja je izigravala narod proti narodu, nema više. Pobjedonosna je Italija učinila konac tim bojevima i neprijateljstvu. Zato treba da zavlada sloga i mir medju narodjima. To vam donaša Italija. Italijani i Slaveni nisu više neprijatelji. Italija je bogata i kulturna. Njezina industrijska i trgovačka velevlast najbolje je jamstvo za blagostanje, koje vam je toli potrebno. Italija, velika država slobode, dat će vam ista državljanska prava kao i svim drugim državljanima, dat će vam škole u vašem jeziku, više nego što vam ih je dala Austrija. Vaša vjera bit će poštovana. Italijansko kraljestvo i italijanski narod štitit će vas svim svojim silama. Italija se nije ratovala i pobjedila samo za slobodu svojeg naroda.

Stvaranje samostojne obćine

(Namijenjeno Klanjkima.)

Kr. Dekretom 11. jenora 1923 br. 9 za stvorenje općine, jer dokazuje na nepobitan način, da postoji uvjet, koji je gore naveden pod 3. i olakšava postignuće spomenutoga kralj. Novi zakon ne pozna upravnih vijeća. Općine u jednostvene i nijedna podopćina nema upravne samostalnosti. Uslijed toga je svako upravno vijeće, koje je postojalo na novu istarskog zakona, koji je prije bio na snazi, prestalo da zakonito postoji onim danom, kad je stupio u krijepost italijanski zakon.

Tako se je dogodilo i Klani.

Za Klanu je ukinuće upravnog vijeća jedan teški udarac. Klanjci su nakon dugotrajne borbe, i svladavši mnogu oporbu, bili postigli svoje upravno vijeće i po njemu djelomično upravnu samostalnost u sklopu općine Kastav. Za njih je upravno vijeće bilo isto što i općina, jer ne samo, da su sami upravljali sa svojom imovinom i imali vlastiti proračun, nego su u uredu upravnog vijeća mogli da obave veći dio općinskih poslova, a da nisu trebali da idu u Kastav.

Kad je državna granica rascijepala općinu Kastavsku na troje, te je onaj dio, koji je ostao s ove strane granice, združen u općinu Matuljsku, Klanjci su zadržali svoje upravno vijeće i u njemu su obavljali malne sve svoje općinske poslove. Ali malo po malo je njihov položaj postajao neugodan, s jedne strane, jer su ipak uslijed novih zakona — sve češće trebali da idu u Matulje, a s druge strane, jer im je bio spriječen prolaz preko Kastva im je bio spriječen prolaz preko Kastva u i jugoslavenske teritorije, koji je bio najkraći i najbolji, već su morali ići slabom i dugom cestom preko Skalnice, Lipe, Rupe i Jurdani. Na to je nadošla nova razdioba sudbenih kotara, kojom su pripojeni bili sudu u Bistrici, te im je sada put u Matulje postao još nezgodnijim, jer nisu istovremeno mogli da idu na sud u Volosko, kako su to prije činili. I da nevolja bude veća, i da ne bude jedna sama, izgubili su i upravno vijeće — svoju najveću tečevinu na upravnom polju.

Kako da se tome zlu odmogne?

Italijanski općinski zakon predviđa mogućnost, da se stvori nova samostalna općina, pod uvjetom, da dio općine (frakcija ili porezna općina ili više njih zajedno), koji hoće da se odcijepi od općine kojoj pripada

1. zaključi to na sastanku svih izbornika, većinom glasova;
2. da ima barem 4000 stanovnika;
3. da ima dostatna sredstva za pokriće općinskih troškova;
4. da je po svojem položaju od prirode rastavljen od sjedišta općine, kojoj spada.

O takvom zaključku ima da se izjavi ujeće općine, od koje ima da se nova općina odcijepi, i pokrajinsko vijeće. Postoje li svi gornji uvjeti, i pristane li pokrajinsko vijeće na otcijepljenje, stvori se nova općina dekretom, koga vlada predloži kralju na potpis.

Glede Klane postoje svi gornji uvjeti, osim onoga pod br. 2. **Po zakonu je dakle isključeno, da Klana postane samostojnom općinom iz razloga, što nema dovoljan broj stanovnika.**

Da Klana dobije svoju općinu potrebno je, da se zakon promijeni. To ne bi bio prvi slučaj, jer su na taj način stvorene i mnoge druge općine, koje su se nalazile u istim prilikama. Nego, zakone ne može vlada ni da stvara ni da mijenja, već to spada na parlamenat. Parlamenat ispita na osnovu zakonske osnove, koju predloži koji njegov član, da li je uputno, da se stvori nova općina, i povjeri stvar posebnoj komisiji, da je prouči. Komisija izvjesti zbornicu i predloži, da se zakon primi ili odbije, i na glasova predloženi zakon, mora to isto da učini i senat, a tada istom vlada predloži zakon kralju na potpis i objavi ga u službenim novinama.

Kako se iz ovoga vidi, trebat će mnogo muke i vremena, da se stvori samostojna općina Klana, prva općina u novim pokrajinama, koju će podići složna volja općinara.

Prvi korak.

Ali da Klana ne padne u nevolju za vijećanja parlamenta i stvaranja novog zakona, i ne otešća posao, pametno i potrebno će biti, da postigne bar onu samostojnost, koju može da imade na osnovu postojećeg zakona i koja je preduvjetom

Izgubivši upravno vijeće, položaj Klane bio bi znatno pogoršan, kad bi izgubila pravo, da se sama brine za svoje posebne interese i da se nježnom imovinom posebno upravlja. A to će se dogoditi, ako se ne pobrine, da zatraži priznanje tog prava na osnovu italijanskog zakona.

Zakon kaže: «Dio općine sa više od 500 stanovnika, koji je u stanju, da se sam brine za svoje interese i mjesne prilike to dopušta, može da traži — zaključkom većine općinara i pismenim podneskom, na kojemu su potpisi općinara ovjerovljeni po bilježniku, na općinsko vijeće — da se imovina i troškovi odijele od skupne općinske uprave.

«Vijeće može da proti takvom zahtjevu iznese svoje prigovore i primjedbe. Pristane li, i postoje li zakonske predpostavke za takvu rastavu, ima da se sastavi nacrt za razgraničenje takve frakcije i za rastavu i upravu inovine i troškova. U tu svrhu imade frakcija (dio općine), koja želi da se rastavi, da imenuje svoj posebni odbor (zastupstvo), koji će se sporazumjeti sa zastupnicima općine. Ne sporazumiju li se, sastavlja nacrt općina, saslušavši prije oba zastupstva. Nacrt za razgraničenje ima da vidira inžinirski ured (genio civile) i da se izloži na općinskoj tabli kroz 15 dana, a zatim predloži na odobrenje pokrajinskom vijeću, koje prethodno sasluša pokrajinski odbor. Spisi se tada pošalju prefektu, a ovaj ih prosljedi vladi, koja rješava kraljevskim dekretom».

Tako zakon. Općina je matuljska pravna, da Klanjcima omogući, ne samo da zadrže upravu svoje inovine, nego da se i posve osamosvoje. Ali na njima samima stoji, da zatraže i postignu i upravu i samostojnost. Objašnjenje zakonskih propisa i sve potrebne upute su dobili. Ako ne umiju da se slože i svoja prava traže sredstvima zakona, neka sami sebe krive.

Dr. Ulikse Stanger.

DOPISI

IZ CRESA.

Koliko smo slatkih obećanja čuli od naših novih gospodara! Obećivali nam brda i dolinc, prikazivali nam kako ćemo sve imati što nas kao ljude ide, da se poštivati naš jezik i običaje i stotinu drugih stvari. Ali nažalost, to je nekad bilo, a sad se tekar spominje. Od svih obećanja sada nema nijednoga više. Najbolji su tomu primjer naše škole! Koliko smo ih imali! Svako selo imalo je svoju školu, koja je u sebi sakupljala našu malu djecu i svakom ju dobru učila. Tamo su polazila kao male pčelice, a iz nje su nosile kući med znanja, koje je bilo radost i veselje roditelja. A sada? Sada je tuga i žalost! Djeca su primorana da polaze italijansku školu, jer su im inače sprenljene batine i razne teške globe! Primorana su da slušaju učitelja, koga ne razumiju, pa mjesto znanja nose kući neznanje — tu veliku tugu i bol svojih roditelja. Dodje konac godine i djeca nose kući mjesto znanja — jednu kartu. I za tu kartu morala su hodati cijelu godinu u školu! Preko tisuću naše djece osudjeno je na tu muku! Zar nije sram naše gospodare, da ovako s nama, svojim državljanima, rade i postupaju? Zar ih ne boli duša nad nepravdom, koju su nam počinili, kad su nam sve naše škole na otoku pretvorili u italijanske škole mučilice? Zar se ne sjećaju, koliko oni troše za svoje škole izvan države, a nama ih zatvaraju? Gdje je ono čuvstvo pravednosti? Gdje su ti važiti diriti? Mi plaćamo poreze, mi plaćamo namete, mi šaljemo svoje sinove u vojsku, mi radimo sve što od nas zakon zahtijeva, a gdje je taj blaženi zakon koji bi se i nas sjetio, pak nam dao ono što nam po Božjom i naravnom zakonu ide? Zar je to pravednost; da se naše škole zatvaraju, a učitelji bez plaće otpuštaju? Ali što već misle učiniti od nas ti naši gospodari? Zar nas misle s time uništiti i progutati? Ali zapamtite dobro, da nas ne ćete s time odstraniti sa lica zemlje! Sve što nas više proganjate, to sve većma vidimo za čim vi idite, i sve to većma u nama raste ljubav prema materinskom jeziku, koji nam nijedna sila oteti ne će, jer nam je previše svet i mio taj naš lijepi jezik! Dajte nam naše škole, pustite da se i naša djeca uče i nečemu nauče, tada ćemo vidjeti gospodine ministre presjedniče Mussolini, da imademo jednaka prava, jer dužnosti vidimo da imademo jednake! To Vam poručuju tlačeni Cresani, i očekivajo od Vas

IZ PORESTINE.

Mi se borimo zubima i noktima proti svojoj gospodarskoj propasti. Borimo se, štedimo, oskudijevamo, radimo, mučimo se — ali ne ide pa ne ide. I ne će ići bolje, dok budemo morali ko činovnici kupovati živež u trgovcu, i dok nas budu gnjavili nesnosni porezi i takse, koje uz ovakve godine ne možemo da podnasamo. Zasuska nema nigdje. Svaki dan zalazimo u nove dugove. Novcari i trgovci zahtijevaju 12—16 po sto kamata (interesa); a kako da mi siromašnji seljaci namirujemo i same kamate? A dug kada i kako? Mnogi naši posjednici dižu zajmove iz raznih novčanih zavoda; iz posujilnica, «Cassa Rorale», te iz vjerosiljskog zavoda u Poreču. Ali danas već ni privatnici ni zavodi ne davaju rado posude, pa ni najboljem posjedniku, pošto je vrijednost zemlje spala na najnižu. Svaki vjerovnik hoće da mu se pruže garancije, a mi drugo nemamo osim svojih posjeda, za koje danas nitko ne mari, a ne mari zato, što ne rentiraju, što su veći izdaci za radnike i ostalo nego su dohoci od tih naših posjeda. Ali unatoč svega toga vlasti nam prte na ledja velike poreze i osobne dohodarine (tassa personale), kojih dohodaka, kako rekosmo, mi ne vidimo od polja ni vinograda naših. A kako će to jadan seljak plaćati, kad mu od nikud ne dolazi u kuću ni prebijena para? Možda grožđem? Vinom...? Jok! Ima kod nas sela, koja imadu vrlo mnogo grožđja. Seljaci ga nudjaju po 30, 50—80 lira kvintal. Kod nas je mnogo jeftinije grožđje od voća, krumpira ili šumskih oskoroša. To je žalosna i prežalosna činjenica. Neki naši ljudi nisu mogli niti trgati s razloga, što imadu lanjskog vina, posudja nemadu, a grožđje jeftino da se ne isplati trud.

Ovako biva gdje je urodilo grožđje, a gdje nije — tako ga je naš gospodar pobrao iza suše, tuče i bure.

Grožđje jeftino, malo grožđja; a malo vina — malo i novaca... Taksa od 20 lira po hektolitru odnosi se i ono malo dobitka (priboda) što bi ga mogao imati od vina.

A rakija? Od nje su naši vinogradari dosti utržili u starijim boljim godinama; njome su mnogi namirili sav porez i ostala plačila.

Kako je ove godine? Ne peku je jednostavno, pošto je pečenje rakije ove godine otežano, onemogućeno visokim taksama, tako da bi ih stojao litar 10—15 lira. Ljudi voljeli zato zgnječiti (očetij) drop, ili od njeg načinili pivo (bovandul).

Sada je eto i prihod od rakije izostao.

Našeg seljaka ove novotarije ogorčuju i bacaju u blato duga, nevolje, tuge i siromaštva. Mnogi su naši ljudi očekivali, da će prihodom vinskim namiriti po koji dug, ali eto — nada ih prevari. — Ti dugovi proizlaze većinom odatle, što su morali naši pa i dobri posjednici kupovati živež u trgovinama. Morat će i u buduće, a ovo stanje zadava seljaku nove rane, koje će krvariti i iskrvaviti ga.

IZ ČEPIĆA.

Kudgod kreneš širom Istre, sve se tuži i jadikuje, samo mi šutimo, jer nismo reć u Čepića nego — a Felicia, zato smo sretni.

Ranije smo imali kod nas našu općinsku upravu, a sada imamo sve — a Fianona. Nama kažu, da imamo dobro sukno, ali da nismo vješti u krojenju. Tamo — a Fianona — da imadu dobre škare i valjane majstore. Tako da ćemo imati prvu sreću u ekonomiji.

Do sada smo imali našu hrvatsku školu, ali ova da je neki filozof Gentile jednim dahom pretvorio u čisto talijansku. To mora biti dobar majstor. Kažu, da je to jedan od najboljih filozofa zapadne i kulturne Evrope. To nismo vjerovali, ali sad vidimo i čujemo pa vjerujemo. Samo jedno nam se nevjerojatno čini, da sa zapada izlazi sunce, a sa istoka mrak, jer do danas je bilo obratno. Mi se pak ne bojimo svjetla, ali se bojimo mraka, jer još nismo šišmiši, lisice i sove.

Do sada smo imali našeg učitelja Ivana Zovića, ali njega nam premjestiše, jer da je bio «un maestro croato-slavo», a to znači strašno — «pericolosissimo per Felicia felicissima». Sad imamo učitelja i učiteljicu iz starih kulturnih pokrajina Italije, a to znači veliko kulturno odlikovanje za nas. Naša preporodjena škola još se ne gladi, cifra, parfumira, ali do mjesec dana bit će valjda gotova da primi prve posjete. Jedni kažu, da je u toj školi utjelovljen strašan i veoma pogibeljan slavenski duh, jer da sili i napastuje 99½% djece, da govore slavenskim jezikom, zbog toga da će biti najbolje da u tu školu dodje jedan specijalni svećenik, koji je dušom i tijelom Talijan. On da bi u ime zapadne kulture i civilizacije imao da potjera «slavenski zloduh» iz škole, crkve i iz svih kuća.

Mudriji kažu, da iz toga brašna ne će biti pogače. Ovi kažu, da će ta duh ostati još «mille e non più mille», jer kažu, da je taj duh tu već 13 vijekova i tako da mu je još sudjeno preko 6 vijekova da napastuje. Ali dne 24 lipnja godine 2576 po Kr. da će ga nestati, dakle «pazienza».

Još je kod nas jedna nesreća, ali i ta da će se doskora pretvoriti u sreću. Kod nas da je «un prete ceco-slovaco», a to znači «uno straniero». On da ne će dobiti «cittadinanza italiana», ali da će dobiti «fuori straniero», a onda da će biti «vittoria» gotova.

Nama kažu, da smo bogati, da imamo lijepo

jezero, puno riba, ugora i pica: da smo bogati burom i sušnu, zato treba da redovito pračuno porez na porez, cironditu, tasse, sopratasse itd. Kažu, da će nam isušiti i jezero, ali prije treba pregledati sve projekte od Noje do danas, zato da se već radi 150 godina, ali da jos nisu gotovi, jer do sada svi projekti da su propali. Jedni inžinijeri kažu, da bi bilo najbolje sredstvo Mojsijev čudotvorni štap, kojim da bi se uskisnuli pokojni jamu, koja bi prožderla svo jezero; ali opet ići Mojsija, jer bez njega da ne bi bilo ništa. Drugi opet kažu, da je najbolje da jezero ostane, jer da će amo doći hidroplani, a osim toga da su lini u nj načinali oko sto tisuća romanskih jegulja, koje da će oplemeniti i asimilirati naše domaće i tako da ćemo imati u jezeru plemenitu pesmino. Mi od veselja i sreće ne znamo ni kuda ni kamo, ali ipak jedni su se odlučili na veselo putovanje u Ameriku, a drugi na setnju po moru.

Tako kod nas. Tko ne vjeruje, neka se uvjeri!

IZ KOPRSČINE.

Kakor povsed drugod tako, tući na koprščini izraža slovensko ljudstvo skrajno ogorčenje zaradi nekulturnega početja proti njegovi narodni soli. Tudi pri nas, kjer živi kakor drugod, zdržema slovansko ljudstvo, bi hoteli odtrgati slovenske otroke od slovenskih starišev in jih izpremeniti v janičarje, ki naj bi ne par letli pljuvali na svojo kri, kakor so nekdaj pljuvali na svoje slovensko rojstvo janičarji: slovanski otroci, odtrgani od divjih Turkov od materinih prs in vzgojeni v daljnji Turčiji v mržnji proti lastni materi. Ej, dobro vedo tisti, ki izpreminjajo naše skromne, a posteno šole v potujčevalnice slovanskih otrok, da je peturica hujši od samega Turka, dobro vedo, da bi slovanski otroci, ko bi jih enkrat poitalijančili, postali hujši Lahi od Lahov samih.

Ali bodo slovenske matere, ali bodo slovenski očetje dovolili, da njihovi otroci, ko dorastejo, pljujejo na kri, ki jih je rodila? **Ne bodo,** ker bi bil to zločin **nad lastnimi nedolžnimi otročiči,** ki pač niso krivi, da jim je usoda dodelila sedanje gorje; bil bi zločin slovenskih starišev **nad samimi seboj,** ker bi jih zadela grozna odgovornost pred njihovimi očeti, **pred minulimi in pred bodočimi rodovi.**

Slovenski stariši se pač zavedajo — in so to že večkrat dokazali — svoje odgovornosti in svojih dolžnosti pred svojim rodom in pred svojim **slovanskim imenom.** In če bi se vkljub vsemu, vkljub našim bojem, spričo vsega kulturnega sveta vendar izvršil zločin nad slovansko kulturo, ki je **last** slovanskega naroda, bodo slovenski stariši znali, da je prišel čas, ko morajo solo, za katero plačujejo **krvave davke,** nadomestiti **z domačo šolo,** s **solo v slovenski družini,** ki je in ostane **nedotakljiva in nedostopna.**

Sicer pa slišimo, da to nasilje nad našimi otroci ne gre kar tako lahko od rok. Kakor nam javljajo iz **Lazareta,** je tamkajšnja nova učiteljica — Italijanka — spoznala že po par dneh, da je nien **trud zaman.** Pritožila se je, da ne more nadaljevati pouka, ker je otroci ne razumejo!

V Riemanjih je italijanski učitelj slovenskih otrok tudi že po par dneh prosil slovenskega učitelja za pomoč, ker da ga otroci **ne razumejo** in jih torej ne more poučevati.

Seveda imajo italijanski učitelji le malo število otrok na razpolago. Tako imajo ponekod prvi razredi, ki se bočejo poitalijančiti, le po 5—10 otrok, dočim jih ima slovenski učitelj tudi čez 100!

Po nekaterih krajih se italijanski učitelji zabavajo s tem, da **motijo slovenske učitelje pri pouku.**

Živela kultura!!

IZ LABINŠTINE.

Kopanje rude bauksit.

Doznali smo da i oblasti čitaju našu »Istarsku Riječ« i da je negdje već pomogło, kad je ona pisala, jer danas novine imaju veliku moć. Javljam Vam dakle ovo:

U naš kopa neko društvo rudu, iz koje se pravi aluminij i koju zovu bauksit. Mi im mogemo prodati našu zemlju, da iz nje izvade rudu, a zato nam nešto plate. To je u redu. Ali ako u redu ono što se radi i kako se s nama postupa. Prije svega ti je zakon i njega valja svatko da poštiva, dakle i inženir društva. A zakon kaže, da gospodar zemlje ostane vazda gospodar na njoj, dokle je ne proda. Društvo, ako hoće vaditi rudu, mora imati dozvolu i platiti unaprijed gospodaru oštetu za porabu njegove zemlje, kaka se sporazumno ustanovi. Osim toga ne smije društvo nikakove štete nanositi na zemljištu, iz koga ne vadi rudu, a kad svrši radnju mora po zakonu da zemlju vrati u dobrom stanju, kako ju je primilo od gospodara.

Tako zakon. Ali društvo misli da je ono svemogući gospodar i postupa s nama, kako da nam dijeli milostinju. Neki dan se je jedan naš čovjek potužio, da su čine kvara na njivi i medju, da prestanu metati zemlju u kup na njegova mulu. Pak znate što mu se je dogodio? Inženir ga je vrgo van i zapretio mu je, da će u njega pucati iz puške! Lepe stvari, da i čovjeka sudi onaj isti, koji mu štetu čini. To se ne dogadja ni medju Crncima. Mi ne tražimo milostinje, a zemlju, iz koje društvo dobiva svoju korist, naša je. Neka je oni rabe, kad zakon to dopušta, ali neka znadu da oni nemaju nikakva prava da nam štetu čine, a najmanje pak, da s nama postupaju kaka s blagom.

Oblasti molimo neka ovo dobro pročitaju i neka paze da društvo i njegovi inženiri vrše svoje obveze po zakonu, a ne po samovolji, i neka nam našu zemlju postede. Da je na njihovu, oni bi svuda iskopali jame i naslagali gomile, a sto bismo mi onda imah? Od čega ćemo prehraniti sebe i djecu?

Još ih molimo, neka nam dadu škole u našem jeziku, da nam djeca štogod nauče, što će dijete naučiti, ako učitelja ne razumije? U takovim školama djeca ne muče i gube vrijeme, mi ćemo ih radije doma držati i sami ćemo ih učiti, ali u italijanske škole ih ne ćemo slati.

IZ BUZETŠTINE.

Odkad mi pamtimo u Buzetu odvujek postoji italijanska škola. Komu je bilo po volji, slao je i prije rata u nju svoju djecu bez smetnje i protivštine. Još kad je bila naša općina u slavenskim rukama, do dolaska Italijana, nikad nije palo na um našoj bivšoj općinskoj upravi, da smeta bilokako italijanskoj školi i to zato, što smo valjda divljaci. Sada pak, kad smo došli pod žarko sunce slobode i prosvjete, sada kane latinska gosposka da poitalijanče našu hrvatsku školu, koja je preklani brojila pet učitelja, lani tri, a sada — nijednoga.

Dodjem vam jednog dana s mojim sinčicem u našu lijepu školu. Netom dodjem u nju, opazim u njoj sve nove ljude, nove učitelje i učiteljice, što svi govore italijanski. Pitam ti je jednog starijeg učenika, koji će učitelj ili učiteljica učiti 1. razred. Odgovori mi: Učiteljica jedna iz Buzeta, koja će učiti zajedno sve djecu, italijansku i hrvatsku. Tražio sam hrvatsku Početnicu. Mjesto nje — pokazali su mi italijansku knjigu, koja bi imala rabiti i nasoj djeci. To me obolo u srce. Nešto mi zavrtilo u glavi i zakuhalo u srcu — zagabuo jadno svoga malaga za ruku, pak hajde s njim kući...! — Muči, muči, Dragutine moj, — rekoh sinčicu — ja ću ti kupiti hrvatsku Početnicu, i ja ću te sam naučiti čitati i pisati. — Tako sam nomalo i tako će biti! — Ovako će biti na korist meni i djetetu. Dijete mi ne će badava derati postole. Po danu će raditi, a večerom će učiti doma, po našu domaću.

Jedan otac.

CRNICA KOD BUZETA.

Mi smo nekako zadovoljni, ako nopće dandanas možemo da budemo zadovoljni. U selu imamo veleč. g. Flega, bivšeg župnika-dekana u Buzetu, koga svi volimo. Imamo uz to i hrvatsku školu, koja se i ove godine otvorila. Mi barem držimo da će ovdje i ostati hrvatska škola, jer mi samo ovuda svi Slaveni. Lani smo imali ovdje za učitelja g. Josipa Zlatića, koji je k nama dolazio iz Buzeta, gdje je stanovao sa svojom obitelju. Otišao je u Ameriku po — zlato. Sada je došao k nam za učitelja g. Rade, koga poznamo iz dobe rata, kad je upravljao buzetskom općinom kao komesar, a i tako, što je on trgovac u Buzetu. Tu smo čuli, da je bio bez službe dvije tri godine, a sada ju je opet dobio i došao k nama.

Franina i Jurina

Fr.: Jurino, si pogledal va onem tvojem acijonarije, ča će to reć: asimilirati?

Jur.: Pogledal sam.

Fr.: Pak ča si ohnasal?

Jur.: Ohnasal sam, da — asimilirati će reć — stenfat skupa dve stvari, ke nikako ne gredu skupa, i učinil, da se jedna po sem sega va drugoj stopi i zgubi.

Fr.: Sad znam, koliko i prej.

Jur.: Ki ti j' kriv, da si kratak... Čekaj, da ti stumačim: To ti je, kako človek, ki ima jedan kabal vina i jedan polić katrama, pak misli: Vina je više, ako pak zilejem va vino i ov katram, bit će ga još više.

Fr.: Ja — ma ako on to sve skupa pomeša, ne će imat ni vina ni peguli. To će sve skupa bit jedan pazdroč — jedno pegulano vino i niš drugo.

Fr.: Dobro si rekal: bes pegulano vino. Sad znas, ča će to reć: asimilirati. To će reć da ki ima dobrega vina, neka ga ne meša s pegulim, a i ki ima pegulu, neka je ne meša s vinom, zač te dve stvari ne gredu skupa: nit moreš od vina storit pegulu, ni od peguli vino.

Fr.: Ja ma Mussolini je rekal, da on će nas koliko nas ima, sveki asimilirati.

Jur.: Znam ja, da bi on otel da pegula postane vino, ma kako i sam vidiš — to je dvar nemoguće. Moreš li pegulu zalevat koliko te je volja z vinom, pegula će vavek ostat pegula, skoia za vino!

Fr.: Ja ma oni misle, da kad nam budu deci svaki od Boga dan zalevali svojem zajikom i svojemi pismicami, da te ta naša deca postat pravi Talijani.

Jur.: Zalevali su nas svojemi pismicami i Nemci — i po školah i po kazarmah i po cudeh i po svuda — i to ne jedan mesec ni jedan dan, nego punih 560 let, pak nisu ni oni mogli da od peguli napravc Sir. Ne će ni evi novi. A poglej malo naše ćiribirce! Stotine i stotine let zalevali s nu ih svojim pismenicami i zajikom mi i Talijani, pak za ku vrazju korist? Oni i sada mej sobum govore ćiribirski, kako i njihovi dedi i pradedi. A ča se ne spamećujes, kako ih je ono rumenski kralj ćinel prit v Opatiju, i kako njim je va njihom zajike rekal: — Bravo, drokete čire! čuvajte vi lepu svoj zajik, onako, kako ste ga do sada čuvali. Ni blago ne pjuva na glas svoje materi, a človek, ki to dela, huji je i niži od blaga. I, kako vidiš, Ćiribirci i danas govore po svoju. I jos će. A tako ćemo i mi, i naša deca.

Fr.: I ja mislim, da se kruto varaju svi oni, ki misle, da bi nas i našu decu mogli asimilirati.

Jur.: Asimilirati nas ne će ni vrag.

Fr.: Ja, ma ča te naša deca, va njihovih školah? Mane se pari, da te oni naši brižni nebogći bil — pravi Turki ala predika! Istina, to ih ne će asimilirat — na njim ne će puno ni bolje bit.

Jur.: Tu imaš malo i ti pravo. I mane je strah, da bi se ta naša dečica va školah kade se samo piva i hopa, a niš ne uči i kapira — mogli po vremenu — azilirati.

Fr.: Ki hudič je pak to? Ča će to reć: azilirati!

Jur.: Azilirati će reć — od človeka napravit — tovara.

Fr.: Ča se to more?

Jur.: To se more.

Fr.: Ja ma to j' slabo!

Jur.: Zač slabo! Tovar petasa, a mi živemo va jedanom vremene, kade ima pravo samo on, ki ume bolje petasat.

Fr.: Ako je tako, onputa ima pravo ona poslovica, ka govori, da nijedno zlo na svete ni prez dobrega.

IZ SLUMA.

Školske vlasti prenjestiše nam našeg valjanog učitelja g. Josipa Sirotica. Vijest o njegovom premještenju izazvala je općenitu žalost po čitavom selu. Vrhunac te žalosti pokazao se prigodom učiteljevog odlaska. Taj dan se našlo na okupu staro i mlado, muško i žensko, i svak je htio da mu jos jedamput stisne ruku i dovikne možda zadnji S Bogom, mili učitelju!... No najdirljivije se prizor odigrao, kad smo ga ispratili kroz selo. Putem smo svi plakali i ronili suze za njim, kao da ga vodimo na vječni počinak. Rastanak je bio tako žalostan, da nije mogao biti žalosnije. Naši stariji ljudi velc, da je taj odlazak g. učitelja učinio na nje takav efekt, kao sobolizacija godine 1914.! Pa nije ni čudo. Mi više nemamo ovije nikoga, komu bismo se mogli uteći za savjet. Bez njega i njegove gospodje sve nam se čini nekako pusto. Znak je to velike ljubavi, koju smo mi gajili do njih i oni do nas. Neka ih Bog poživi jos dugo i dugo godina!

IZ BERMA KOD PAZINA.

Mnogoštovani gosp. uredniče! Kao iz vedra neba grom iznenadio nas odlazak naše velevrijedne učiteljice, gospodjice Jerićija. Skolskim vlastima nije bilo dosta, što nam bacise na cestu našeg dosadašnjeg učitelja Mogorovića, već nam premjestiše i gospodjicu Jerićijo u Trviž. Obžalujemo, što smo izgubili vrijednu učiteljicu, koja je već duže vremena kod nas, te se izkazala kao vrijedna nesamo u školi nego i izvan škole.

Ovu godinu imenovaše učiteljem naše dečke gosp. Zlatića, koji je već pred nekoliko godina bio kod nas. Veseli nas, što su nam barem njega poslali ovamo, koga već poznamo kao dobrog učitelja. **Beramci.**

IZ MAREZIG.

Na solo v vasi Babiči so nam poslali italijanskega učitelja. Delo za poitalijančenje šole je začel sam vaški načelnik, ki je hodil od hiše do kmeta in izpraševal, ali bočejo italijansko ali slovensko šolo. Vsi — razen par njegovih prijateljev — so odgovorili, da želijo, naj ostane šola. Lakrsna je bila prej, t. j. slovenska. Nekaj dni pozneje pa je hodil zopet po občini in to not v spremstvu brigadirja iz Marezig ja se enega karabinerja. Nekateri stariši so odgovorili, da bočejo imeti italijansko in slovensko šolo, drugi pa so se zbali karabinerjev in so se uklonili. Tako je dosegel vaški načelnik svoj namen s pomočjo karabinerjev. Sedaj se stariši v skrbeh povprašujejo, kaj se bodo naredi najbovi otroci naučili od učitelja, ki ne razume otrok ne oni njega!

IZ VRHA KOD BUZETA.

Naši današnji vlastodršci morali bi znati, da mi Slaveni vrlo volimo svoju decu. Ta naša velika ljubav do svoje drage dječice viseput je uzrokom kazanju u susjedstvu. Ako naše dijete susjed prestoro pokara ili malo udari, vrio je vika. Davače mi ne trpimo rada, da nam mi učitelj u školi šiba ili tuče našu decu. Mi pazimo na decu i gledamo ju da bi kako bolje znamo i možemo. Nama zato nije svejedno u kakovu se školu nas i deca... Sada smo u skrbi. Oblasti nam premjestiše našu vrijednu učiteljicu, gdju Ladavac, iz Sviscete kod Buzeta. Naša hrvatska škola do danas nema drugog učitelja ili učiteljicu. To nas uznemiruje.

PODLISTAK

B. Nušić:

Male laži.

(Svršetak.)

Ali kada je već riječ o docnom dolaženju kući, zgodno je, da ovdje spomenem jos jednu tako običnu i ako vrlo sićušnu laž, koja se razvija medjusobno izmedju muža i žene, te bi se, takorekuć — mogla nazvati familijarnom lažju.

Riječ je jos uvijek s danom dolaženja kući. Jeste li primjetili u takvoj prilici, kad nikad ne rade podjednako muževljev i ženin sat. Mogu oni i ne imati satove pri sebi, mogu se oboje upravljati po crkvenom satu, može taj crkveni sat izbiljati i oni ga oboje čuti, ipak se ne će slagati u vremenu.

Dodje muž, recimo, u pola tri noću kući. Točno u pola tri.

— O moj Bože, baš sam se zadržao... početi će on prvi, jos pri svlačenju — već ima dva sata.

Otkinut će makar pola sata.

— Kako te ne mrzi lagati — početi će žena, govoreći samo ustima i očima iz pokrivača — kako te ne mrzi da ostajes do tri sata u noći.

Žena će dakle dodati pol sata. I ovako slaže on pol sata manje, dnže ona pol sata više, pa se napravi razlika od jednoga sata, a to je dovoljno da bračni sat ne ide kao što treba.

A kad je riječ o malim razlikama u mišljenju izmedju muža i žene, postoji jos jedna mala laž, o kojoj supruzi dvojako misle. Muževi smatraju za jednu malu, običnu, naivnu šalu, žene za veliki grijeh. To je ona obligatna šala sviju muževa da skinu vjenčani prsten čim malo odmaknu od kuće. Ta je mala laž i dopuštena i vrlo udomaćena i ja nikako ne razumijem zašto je žene tako zlo shvaćaju.

I zbog te nevine šale, ja sam imao jednu tužnu historiju. Putovao sam jedamput u Zagreb sa bračnim prstenom u džepu od prsluha. Poveselio sam se lijepo kaošto se već može lijepo čovjek u Zagrebu proveseliti. A pri povratku, od prilike, kad je voz bio na mostu kod Zemuna, izvadio sam vjenčani prsten, stavio ga na prst i radosno zagrlio ženu na stanici.

Ona je, razumije se, kradom pogledala, je li prsten na mjestu, i kad se uvjerila, jos me je radosnije dočekala.

Došli smo kući. Razumije se, čim sam ja zaspao, žena je preturila sve džepove da se uvjeri, koliko sam novaca potrošio.

I taman sam ja u snu ponavljao sve prijatne scene iz Zagreba, kada me netko strahovito prodrma u. Otvorih oči, a žena stoji nada mnom i zauzela gimnastički stav.

— Šta je ovo? pita me, a drži prsten u ruci.

— No, pa vjenčani prsten, skinuo sam ga, tek ne ću i spavati s njim.

— Znam tai, eno ga tvoj na stolu, ali odkud ovaj?...

— Koj ovaj?

— U džepu sam ti našla jos jednog.

— Jos jedan? Kako je to moguće?

— Tako! Objasni, kako je to moguće?

— Mora, ovaj, sigurno da je to neka pogriješka — slučaj.

Da, ali ja taj slučaj nisam umio da objasnim ničim i ako mi je jasno bilo, da sam u Zagrebu, u suvisnoj revnosti, da ne zaboravim svoj prsten uzeo i onaj drugi sa nachtkastla.

I od toga doba, poglejte molim vas, ja moram da nosim vjenčani prsten na lancu. Čim podjem od kuće, žena mi ga veže.

Zar vam ne ličin na goluba pismonošu sa onom metalnom karikom na nozi, na kojoj piše kojoj poštanskoj stanici pripada i koji se mora u svoju krletku vratiti.

Ili još gore, zar vam ne ličim na osudjenika, koji je s lancem pobjegao iz zatvora.

Sažalujte me, ja rado primam kondolencija i poučite se na meni, jer vidite, dakle čovjeka moga dovesti te male, te žene laži...

Kazel Kalal:

Djevojka u tamnici.

(Crta iz života Slovaka u Ugarskoj).

Četiri vojnika vode svećenika. Uapsiše ga čim je izašao iz zlaka. Hrpe svijeta vrve za svećenikom. S početka svi preneraženi, sutljivi, proturavši se na most pod kojim tulji Vah govore, viču. Nešto strašna poigrava u nutrinji puka...

U toj vrevi na mostu pisar Odnoga zapazi svoju dragu, svoju Eviću. Proturavši se do nje grozničavo joj stisnu ruku.

Mahom bacila bih se u Vah! Grozan, očajan je taj život! Jaoh! sta će to biti?

Uhuha! zahučao je Odnoga, stišćuć ruku Eviću.

Netko kriknu: — Živili Slovaci, propali cvaši!-[1] A za tim kriče svi: — Pošilju na nas oruznike, koji će nas strijeljati. Sram ih bilo!

[1]) Cvaši — schwach-blaue, u prenesenom smislu je to muškarac, ne s odajni u jake, čestite, karakterne ljude, dakle i izdajice, vrst izroda).

...vimo u dobi nevolja, nesreća i progona naseg slavenskog jezika. Ali obiđoh neka... da ovuda svi govorimo hrvatsko, pa i ...ljo. Naša djeca ne znadu ni u osjedice italske. Naše djeca zato ne znadu hrvatski, i za njih je samo hrvatska škola. Neka sloboda ide u italijansku kuću, veli, a mi cemo u hrvatsku. Italijanska škola ne može da nauči naši hrvatski djeci. Ili u hrvatsku školu, ili nikamo. Djeca naši pomo... kod kuće, pa neka radi: a ovi... da djecu dama čitati i pisati na slavenskom jezicu kulture i civilizacije!

Gospodarstvo

Nešto o umjetnom gnoju.

...a stajskim gnojem dovedimo u tlo ...ivar ...niva, on čini zemlju rahljom i postupačnim ...aborinama a tim bivamo jači i brži proces ...varanja i jače ...ovozivanje bakterija. dok umjetnim gnojem dodajemo tlu samo pojedino ...nivo i drugo nista. No u stajskom se gnoju ...hraniva ne nalaze u jednakoj mjeri, nego ...zno, već prema hrani, koja se marvi daje, ...rema samoj marvi, koja gnoj daje, i prema ...lji, koja se tuce pod marvu. Tu nejednaka ...hraniva u tlu možemo uzorno prikazati, ako ih sve skupa predstavimo s jednom ...orenom bačvom nejednakih duga. Svakom ...jedinom hraniva neka odgovara po jedna ...ga na toj bačvi. Ako sipamo vodu u tu ...vu, odmah ćemo vidjeti, da će sadržaj te ...ve ovisiti o onoj najmanjoj, najnižoj dugi. ...ako je i sa hranivima. Badava sve, ako je ve...na duga na bačvi visoka, a samo jedna vrlo ...ka, sve o toj najnižoj dugi (najmanjoj količini ...raniva) ovisi sadržaj vode (sav prirod). Mo...no nastojati, da ovu najnižu dugu, t. j. najmanju količinu hraniva povećamo, ako želimo ...i dobijemo sto veći prirod. Eto to je zadaća ...umjetnoga gnoja, jer s njim ćemo tomu najlakše udovoljiti. On mora služiti kao nadopuna stajskomu gnoju, a kao zamjena samo na humoznom tlu i u vezi sa zelenom gnojidbom.

U trgovini dolaze umjetna gnojiva kao dušna, fosforna i kalijeva. Prije je doduše bilo vise vrsta gnojiva, gotovo svaka kultura imala je svoje posebno gnojivo, no to se napustilo, te se sada proizvodi samo ta gnojiva, jer je pokusima dokazano, da su ta tri gnojiva najviše potrebna, osobito fosfor. Tvornice, koje se bave sa proizvođenjem umjetnih gnojiva, obicavaju često praviti smjese tih gnojiva, no najbolje ih je kupovati pojedinačno, a ako ih tko želi mijesati, može to učiniti i sam.

Pri svakoj kupnji umjetnih gnojiva dobro je zaiti na to: kupuj uvijek uz pismenu garanciju, da sadržaje određeni postotak izvjesnog hraniva, pa pred dva svjedoka izvadi prosječni uzorak iz stigle pošiljke, te pošalji kemičko-analitičkom zavodu za istraživanje. Da naručeni gnoj u pravo vrijeme stigne, treba uvijek odrediti rok, kad se ima gnojivo poslati, jer ako dođje prekasno te bude moralo duže vremena stajati do prve uporabe, može se pokvariti ili u vrijednosti izgubiti. Na primjer lako rastopivi superfosfat postaje teško rastopiv, a kod kostenog brašna, uslijed dužeg stajanja, može postati vrijedno, pa čak i veliki gubici. Kod ...ve odabiranja ...ova ...ne nabolje je naručivati gnojiva s većim postotkom hraniva, jer je prevoz skup, a umjetna gnojiva ce plaćaju po većini nihovih hranivih sastojina, a ne po ukupnoj težini. Bez točnoga poznavanja nije uopćenito dva gnojiva mijesati, jer može uslijed kemijske mijesanja nastati od lako-rastopivih teško-rastopivi, ili još gore može se jedna tvar ...skupočiti hraniva izgubiti. Dva gnojiva, koja se mogu u svako doba zajedno mijesati, a da to ništa ne skodi, niti se sta... izgubi na nihovoj vrijednosti, na pr. superfosfat i kainit, superfosfat i kalijeva sol, isto sa ...stajskim gnojem. Ima gnojiva, koja se opet mogu samo neposredno prije uporabe mijesati, na primjer vapno s kainitom, kalijeva sol s Thomasovim brašnom. Da se uzmogne sto bolje po...ba umjetni gnoj razvrstiti, dobro je pogledati na sa...ćinu zemljom i s njom sliti. Su...ćkama ozlijedienim neka se ne ide k umjetnim gnoju, jer bi uzroku nastali otrovanje, na ...ćilčka sahira je otrovna, rado prima vlagu ...ćilčka sahira je otrovna, rado prima vlagu ...ćilčka sahira je otrovna, rado prima vlagu

kao grupa sveučilišnih profesora i djaka, mi smo se uvijek smatrali pozvanim da branimo italijanski jezik, kulturu i prava pred svenjačkim napadajima. Mi smo uvijek tvrdili, da austrijska vlada mora da poštuje jezik, običaje i sva ostala prava inorodnih manjina, ako želi da bude priznata kao civilizovana vlada.

Iste tog naveda tražili smo i ustanovljenje italijanskog sveučilišta u Trstu. Time smo ujedno protestirali protiv svenjačkih nakanama, da se na italijanskoj zemlji osnivaju neitalijanske škole i dječji vrtovi, a isto tako i proti c. kr. vlade, koja je osnovala u Tridentu iz talijansku gimnaziju i njemačku. Tu njemačku gimnaziju smatrali smo za nepotrebno nazivanje i vrijeđanje naših narodnih čuvstava!!

Za talijansku smo se narodnost uvijek borili svečim srcem. Naš duševni boj nije bio ništa manje učinkovit negoli oružani boj. S idejama pravednosti i čuvstvom dobre namjere! Ta borba nam se činila kao nepobjediv dokaz moralne uzvišenosti naše pokrajine protiv austrijske vlade!

Danas je Italija mnogo jača, nego li je bila prije. Svaki je Talijan ponosan, što pripada velikom političkom jedinstvu. Sada pak treba pokazati, da li je to povećano jedinstvo združeno sa ponosnim oživotvorenjem onih najvećih ideala pravednosti i velikodušnosti, koje su propovijedali naši veliki državnici! Ja — za svoju osobu — bezuslovno ne priznavam nerazdruživosti i čvrsto vjerujem, da ćemo na temelju dosadašnjih iskustava uvidjeti, da je sve ono, što nam se činilo lijepo i pravedno, kad smo se nalazili kao austrijska narodna manjina, lijepo i pravedno i danas, kad se nalazimo u ogromnoj većini prama malenom broju Nijemaca i Slavena.

Novi zakonski nacrt o školama, koji je izradio ministar Gentile, previše „udara po nasilju. Talijanske škole u anektiranom području nek se nigdje ne usiljuju, nego nek se dozvoljuju samo ondje, gdje to narod traži. U preuranjenom ustanavljanju talijanskih škola za neitalijansku djecu leži pogibao, da će škola biti nepotpuna i da ne će dovesti do onog cilja, za kojim ide.

Uostalom je to u velikoj kontradikciji sa svečanim obećanjima, koja je zadala vlada u rektiranim pokrajinama prigodom aneksije. Sa progajanjem slavenskog i njemačkog jezika ne će se nikada ubiti ljubav do tih jezika, nego će se ju još više podžigati.

Nacionalizovanje i raznarodjenje dolazi samo od sebe, a protiv svakoj umjetnoj sili. Školska politika, koja prezire tu istinu, ne će postignuti nikakih uspjeha...

U Milanu izlazi i »Scuola«, glasilo učitelja, koja također oštro osuđuje školsku politiku današnje vlade.

Scuola piše:

Mi smo uvjereni, da će biti za učitelje, koji podučavaju talijanski jezik u gorskim krajevima, potrebno da se nauče inorodne jezike. Naši učitelji ne smiju zaboraviti, da ima u novim pokrajinama krajeva, gdje nijedan čovjek ne razumije talijanski jezik. Talijanski učitelji u tim krajevima bit će najveći sirotan, jer ga nitko ne će razumjeti. Prigovor, da će se u takvim krajevima ljudi prije naučiti talijanski jezik, posve pogrješan. Odrasli će izbjegavati učitelja, samo da ne dođu s njime u dodir. A djeca? Kako ih može uzgajati i podučavati učitelj, koji ne pozna njihovog jezika?! Zato će biti pouk u školama, u kojim podučavaju talijanski učitelji, posve sličan očitici. Potrebne su godine i godine prije nego što će biti talijanski učitelji sposobni da podučavaju u neitalijanskim školama. Čim izađu djeca iz škole ne će više čuti niti jedne riječi italijanske i tako će kroz školske prazike zaboraviti i ono malo, što su prije naučili. Posljedica toga bit će ta, da će djeca izaći iz škole na pol — analfabeti!...»

VINOGRADARI, POZOR!

Znanja i ravnanja radi javljamo svim svojim čitateljima, da je rok za prijavu vina produžen do konca t. mj. Tko još nije prijavio svoje vino, neka to učini što prije.

Zašto je ukinut poštanski ured u Sv. Petru u Šumi?

Od kr. poštanskog komesarijata u Trstu primamo:

Ugledno uredništvo! Obzirom na dopis, koji je izašao u Vašem cijenjenom listu od 13. septembra t. g. pod naslovom »Ukinuće poštanskog ureda u Sv. Petru u Šumi« javljamo Vam, da ne odgovara istini tvrdnja, da se spomenuti ured ukinuo radi deficita i neuredenosti. Naprotiv je istina, da je to ukinuće usljedilo osim ekonomskih razloga i radi toga, što je dotičnom poštaru istekao rok ugovora za držanje pošte, pa ga nije bilo moguće nadomjestiti sa drugom osobom, jer bi to bilo u protinbi sa postojećim odredbama, koje ne dozvoljavaju namještavanje novih sila u poštanskoj službi.

Krštenja i vjenčanja u godini 1924.

Od 1. januara 1924. god. unaprijed vrijedit će u pogledu krštenja i vjenčanja ovi propisi:

Rodjenje djece morat će se u roku od 5 dana prijaviti općinskom načelniku (šindaku). Zakašnjenje prijave moći se opravdati samo bolešću. Od prijave ne će biti isključen nitko.

Svaki slučaj smrti trebat će također prijaviti općinskom načelniku (šindaku). Slučaj smrti mora biti potvrđen po dvim svjedocima.

Isto pravilo vrijedi i glede ženidbe. Napovjedi više se putem načelnika (šindaka), koji ih izvršuje u općinskoj zgradi one općine, gdje borave zaručeni. Ako pak zaručeni se stanuju po jednu godinu u onoj općini, vršć se napovjedi i tamo, gdje su prije stanovali. Napovjedi moraju ostati izvješene zaporedcima dvije nedjelje, cijeli jedan medju njima, i još tri dana dalje.

U roku od 180 dana poslije napovjedi mora se sklopiti brak, inače su potrebne nove napovjedi.

Ako su zaručnici malodobni t. j. mladji od 21 godine, onda je potrebna privola roditelja dotičnog štitnika ili suca pupilara.

Prije četvrtog dana iza posljednje napovjedi nije dozvoljen brak, nego tekar poslije. Ako su napovjedi bile izložene od nedjelje do nedjelje i još do srijede, tada se može sklopiti brak, već u četvrtak.

Vjenčanje se mora javno vršiti na općini pred načelnikom (sindaco, župan) ili njegovim zamjenikom (mačienim cinovnikom) i pred dvim svjedocima, koji moraju biti najmanje 21 godinu stari. Vjenčanje se obavlja u onoj općini, u kojoj ima barem jedan od zaručnih svoje stalno boravište.

Ako je jedan od zaručenih bolestan ili zapriječen, tako da ne može ići u općinski ured, onda ide načelnik i tajnik k bolesnom zaručniku na stan, gdje načelnik u prisutnosti svjedoka priima izjavu zaručnika te ju registrira u matici. Tom prigodom mora biti službeno odjeven (t. j. mora imati talijansku trobojku preko sebe). Načelnik sasluša izjavu zaručnika te proglašuje u ime zakona sklopljenje braka.

Priiašnji zakoni glede ženidbe ne će više vrijediti. Brak, koji bude sklopljen samo u crkvi, ne će imati za državu nikakve valjanosti. Djeca od takvog braka smatrat će se nezakonitom, a brak sam nelegitiman, kao da bi zaručnici stupili u divlji brak. Što više, djeca od takvog braka nosila bi pred državom samo ime muško. U slučaju pak da roditelji takve djece umru, djeca ne bi uživala ona prava, koja im pripadaju po nasljedovnom pravu iz zakonitog braka. Može se onda sklopiti i crkveni brak, ali taj, sam za sebe, za državu nema krijeposti. Naravski, dobri kršćani vjenčat će se na općini i u crkvi. Prije će ići na općinu, a zatim u crkvu. Preporučamo našim ljudima, da se ne žene bez crkvenih obreda.

Iza jedne godine...

Kako je poznato, Talijani su podigli na vrhu Kra spomenik svojim poginulim vojnicima. Lanjske godine udario grom u taj spomenik i posve ga razorio. Očevidci te nesreće bili su sami talijanski vojnici. Ali unatoč svega toga Talijani su podigli silnu hajku protiv našega naroda. Svagdje su nas prikazivali kao najveće barbare. Njihova je štampa po cijelom svijetu raširila glas, da su Slovenci razorili krnski spomenik i time uvrijedili čitav talijanski narod i vojsku. Bilo je i takovih listova, koji su tražili osvetu. I osveta je došla, strašna osveta, koja se nije sastojala samo u lažnom klevetanju, nego i u raznim nasiljima: kuće su se palile, nevini zatvarali i mučili itd. itd. Svi naši protesti nisu pomagali ništa. Talijani su nas i nadalje klevetali i šikanirali radi krnskih dogadjaja. Medju njima nije se našao niti jedan čovjek, koji bi nas bio uzeo u zaštitu. Mi smo mirno podnijeli sve udarce. Znali smo, da još živi stari Bog i da ćemo prije ili kasnije doći do zadovoljštine. I došli smo. Ovih dana sam tršćanski »Piccolo« javlja, **da je krnski spomenik razorio grom. Tu tvrdnju potkrijepljuje činjenicom da su bili italijanski vojnici svjedoci tog razornog fenomena!** Da su te »Piccolove« informacije tačne, o tome nema nikakve sumnje. To bi bila nekakva moralna zadovoljština, koju smo dobili sa više strana. Sada pak bi bila prokleta dužnost talijanskih vlasti, da nam i ono dadu moralnu i materijalnu zadovoljštinu. Da li će nam ju dati? Dosadašnja iskustva nam ne daju najboljih nada.

Mjesto početnice — ricinusovo ulje!

U Škednju kod Trsta bila je odavna slovenačka pučka škola. Slovenački jezik podučavale su uvijek slovenačke učiteljice. Ove godine pak se to promjenilo. Prvi razred podučava u italijanskom jeziku italijanska učiteljica. Budući da ta učiteljica ne zna ni beknuti slovenački, a djeca opet ne znaju italijanski, njezin je poduk posve bezuspješan. To opaža i sama talijanska učiteljica. Ali unatoč svega toga ona ni najmanje ne zdvaja. U školskoj obuci drži se točno pruskog recepta: što ne ide milom ići će silom. Tako je ovih dana zaprijetila školskoj djeci, da će im, ako ne će da se uče italijanski jezik, dati ricinusovo ulje. Nato su se djeca prestrašila i ne će da idu više u školu. Roditelji dižu najodlučniji protest protiv nečevene prijetnje talijanske učiteljice i zahtjevaju, da se ponovno vrate u školu njihovi slovenački učitelji i učiteljice. Da li će školske vlasti uvažiti njihove zahtjeve?

KULTURNE SLIKICE

U Iščićima su vlasti pretvorile hrvatsku pučku školu u talijansku. U školi nema naših učiteljskih snaga. Usljed toga škola ostaje donekle prazna. Sve oponiranje sa strane medjne ne pomaže ništa. Roditelji šalju svoju djecu u opatijsku školu, a sjeverni su da ih šalju i u Palijane prigodom u Iščiće, gdje im je poitalijanćena škola.

U Materiji, gdje nema nijednog Talijana, imali se talijanska učiteljica iz dolnje Italije. Ta učiteljica ne zna ni beknuti slovenski, a djeca opet ne znaju italijanski. Usljed toga je nastao vrlo rdjav položaj škole. Bijesko kopi dan dolje vise od par učenika u školu. Roditelji veće, na ne će šiljati u školu djecu sve dotle, dok ne bude u njoj slovenačka pouka i slovenački učitelji.

U Galeni je namještena slovenska učiteljica gospodica Omaken i neki Kalabreč, koji je kako se priča, tekar izašao iz škole, školske su vlasti u Volosko u ustrcile, da ovaj skoro mora držati gospodjicu Omaken. Gospodjica Omaken je ni ništa. Ko ovih dana navali sa riječima na nju talijanski, kolega i naredi joj, da mu izruči školsku upravu s razloga, što je on sin onog naroda, koji je pobjedio u rat. Učiteljica se priteže školskim vlastima u Volosku. Nato je mladi gospodin dobio naredjenje, nek se malko umiri i nek ne dira u školsku upravu.

U Vedicama je namješten kao ravnatelj učitelj g. Josip Demarin a kao podučitelj g. Catrà iz Sicilije. Ovih je dana taj Siciljanac zahtjevao od g. Demarina, da mu izruči upraviteljstvo škole. Gosp. Demarin pri je odgovorio, da on bez naredjenja školskih vlasti apsolutno ne može da izruči upraviteljstvo. Nato je Siciljanac pograbio stolicu i htio silom protjerati našeg učitelja iz škole. Tokom se raskom ipak obranio od napadaja. Drugi dan je išao u Volosko i cijeli dogadjaj ispričao tamošnjim školskim vlastima, koje su mu dale posvemašnju zadovoljštinu.

Ispravi!

U zadnjem broju »Istarske Riječi« neboteći nam se potkrala tiskovna pogriješka. U slovenskom članku »Nemoraleni namen« u osmom retku odozdo stoji napisano, da »bo najnovejši zakon o ubijanju našega jezika bo vseskoz normalen. Ta rečenica je pogrješna, pa molimo svoje čitatelje da ju sami ovako ispravе: »... **najnovejši zakon o ubijanju našega jezika bo vseskoz nemoralen.**«

Svega po malo

Smrt 168-godišnjeg starca.

U nekom najestanom blizu Poloska umro je čovjek u 168. godini života. Do lanjske godine bio je potpuno razuman čovjek, vladajući svim svojim mošima, pa je tek sada počeo da gubi pamćenje, vid, sluh i govor. Medjutim, sve do posljednjega časa, mogao je hodati i služiti se rukama.

Rodjen 1755. godine, služio je kao vojnik po carovom Katerinom II. i, vojnik još uvijek, u vojsci cara Aleksandra, tukao se kod Austerlica, Frilmanda i Borodina. Prigodom odstupanja Napoleonovog 1812 i 1813 godine dva puta je dolazio u Francesku. U Njemačkoj je bio više puta.

Kao nagradu, dobio je od cara Nikole I. vječitu penziju, koju mu je isplačivana sve do svoje smrti 1917. godine. Kada su boljševici bili istjerani iz Finske, republikanska vlada mu je opet dala izdržavanje.

U 93. godini oženio se i po treći put i sa tom posljednjom ženom, s kojom je živio blizu pedeset godina. Imao je tri sina. Najmladjeg od njih, koji je rodjen 1858. godine, i koji je sada već davno i sam dled, starac je uvijek zvao mati. Njega je dobio kada mu je već bilo 103 godine.

Dijete na lutriji.

U Americi je jedan grad raspisao lutriju pa tko na toj lutriji izvuče glavni zgoditak, dobit će kao dar dijete jedne siromašne familije, koja ne može da ga prekrani. Tako Američani dijele djecu lutrijom.

Koja država ima najjaču vojsku na moru?

Sada ima Amerika najjaču ratnu mornaricu sa 368 brodova, zatim dolazi Engleska s 258 brodova, Japan sa 212 brodova, Franceska sa 104 broda, Italija s 86 brodova, Rusija s 56 brodova, a Njemačka s 21 brodom. Prije svjetskog rata imala je najveću mornaricu Engleska, a odmah na drugom mjestu bila je Njemačka.

Grom ubio čovjeka u krevetu.

U nekom franceskom selu udario je grom u jednu kuću kroz dimnjak, pa je ubio domaćinova najstarijeg sina, koji je spavao u krevetu. Kraj njega je u istom krevetu spavao i njegov mladi brat, koji se nije od groma ni probudio, a kamo li da mu se što dogodilo, pa sve do jutra nije znao, da mu brat kraj njega leži mrtav.

Lovački pas ubio iz puške svoga gospodara.

Neki franceski lovac išao je sa svojim psom u lov. Kad se umorio, legao je na livadi na travu, pa metnuo pušku kraj sebe. Do puške je sjedio njegov pas, koji je najedamput počeo nešto da kopa po zemlji, pa tako nekako odapne oroz od puške, puška opali, a tane pogodi lovca ravno u glavu. Tako je pas lovca, umjesto da je lovac ubio lovinu.

Mačje oko je Kinezima najbolji sat.

Kineski seljak po mačjem oku pogadja, koliko je sati. Mačje se oko naime, čim je jače svjetlo, stože, a raseže, kad je mrak. Kad dođe Kineski seljak bez da zna, koliko je sati, ono ćuteć pred mačkom, pa gleda, kako joj je zjenica u oku stegnuta ili razvučena, pa po tome, koje je doba dana.

Koliko ima životinja na svijetu?

To se ne može izračunati. Samo se zna, da ima svega 400 biljada vrsta medju životinjama i medju biljkama ima 150 biljada vrsta. Samo kukaca ima oko 280 biljada vrsta, ptica 13 biljada vrsta, riba 12 biljada vrsta, a otrovnih zmija oko 200 vrsta.

Groblje pasa i mačaka.

U Franceskoj ima jedno groblje, gdje pokopaju najvažnije pse, najbolje mačke i druge vrijedne domaće životinje. Od 1899. godine do danas pokopano je tu preko 18 tisuca slavnih pasa i mačaka.

Avijatičke nesreće.

Tri vojnačka aeroplana kraljevina su prošli tjedna iz Pule sa nakonom, da ide u Venecija, na vježbe zrakoplovstva. Od tog su svečanosti prošlogodišnjice ulaska trišta u Rim. Putem je s tri aeroplana stigao nesreća, te se spustio kod Tagliamenta. Oficiri i piloti ostali su teško ranjeni. Dva su aparata potpuno uništena. — treći je samo oštećen.

2 milijuna dvokolica.

Prema najnovijoj statistici, koje je izradio ministarstvo rada u Rimu, imade u cijeloj Italiji 2 milijuna osoba, koje posjedujuu dvokolica. Od tog broja odpada 20.386 na samu Julijsku Krajinu.

Goropadac grom.

Crebniku udario je grom u stari Frankopanski grad, srušio krov i neke zidove, pribio u pušku školu, unmuo u neke susjedne kuće, probio negdje krov, negdje zid, negdje je prošao kroz kuhinje, pobrao prozore, srušio i bedrake neke stapnice i napokon se zaustavio u zemlji i izgubio.

24.000.000 kilogram kruha.

Iz Njemačke dolazi vijest, da su tamošnje vlasti udarile maksimalnu cijenu kruha, premda kojoj se ne stoje nigdje u Njemačkoj prodavati preko 24 milijuna kilogram.

Jucer, dne 17. t. mj. moglo se kupiti ili prodati:

100 švicarskih franaka za 392-396; 100 francuskih franaka za 132.50—133; 100 njemačkih maraka za 0.04—0.05; 100 njemačko-austrijskih kruna za 0.0507—0.0512; 100 čehoslovačkih kruna za 65.29—65.90; 100 jugoslovenskih dinara za 25.80—26; jedan dolar za 21.80—21.60; i jedna lira sterling za 90.75—90.85 talijanskih lira.

Književnost i umetnost.

»Gospodarski Vestnik«.

Primili smo prvi broj tog novog glasila Slovenskog kmetijskog društva u Gorici. Slovenske čebelarske družbe u Gorici, Zadružne Zveze u Trstu i Tržaške kmetijske družbe. »Gospodarski Vestnik« donosi obilno gradiva iz raznih gospodarskih struka: — 1. Feodna beseda. — 2. Ing. Podgornik: Ne morete brejih krav da oteliteve. — 3. Kužne bolesti prešičev. — 4. Strekelj Josip: Pripravljanje vinske posode. — 5. Užaj Just: Rabite kalium bisulit pri vrelju mošta. — 6. J. U.: Skrbite za pravilne vebe, dobre zaseske in čepe. — 7. St. J.: Zimska peresnina. — 8. Sirk Franc: O registraciskih pritožbinah. — 9. Dr. Leopold Bobič: Čebelarstvo. — 10. Vprašanja in odgovori. — 11. Dražič. Kozjerejo, Kokošjerejo. — 12. C.: Kartoofalcem tržaške in istrske pokrajine. — 13. Naznanilo: Licenciranje bikov. — 14. Priskrba plemenjakov za naše gore. — 15. Mlekarska zastava v Milanu. — 16. Izvoz naših vin na Čehoslovaško. — 17. Eno in dvotirski boni. — 18. Osebne in tržne vesti. — Kako razabiremo iz uvodnika svrha lista bit će gospodarsko podignuće našega naroda. Bit će pisan u slovenskom in srbohrvatskom jeziku. Izlazit će jedanput na mjesec. Godišnja pretplata iznasa 10 lira. Pojedini broj jednu liru. Uredništvo i uprava »Gospodarskog Vestnika« nalazi se u Gorici, Via Giosuè Carducci br. 7 I. (na dvorištu). Preporučamo svim našim čitateljima, kojima dozvoljavaju financijalne prilike, da se pretplate na taj toli vrijedan gospodarski list.

DOPISNICA UREDNISTVA.

Gosp. R. u M. Lošinju: Imate pravo. Naši su gospodarski članci, a naročito oni u maloj seljačkoj školi, tako dobri, da ih čak i takozvani gospodarski listovi preštampavaju. — Do sta nam zdravo!

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELUZZI
Izdavači: Dr. STOJAN BRAJŠA i IVAN STARI
Tisak: TISKARA „JEDINOST“ U TRSTU.

Odvjetnik
dr. Fran Brnčić
otvorio je svoju pisarnu
u Zagrebu, Jelačićev trg
broj 1, II. kat.
Telefon 23-29.